

VOORWOORD

De Mandel is niet echt een rivier, eerder een beek. Haar bron ligt in Oostnieuwkerke, op de rug van Westrozebeke, maar eigenlijk bestaat ze bij gratie van tientallen beken die er – grotendeels in Roeselare – mee samenvloeien. Uiteindelijk mondt ze – ter hoogte van Dentergem – uit in de Leie. Van bron tot monding vormt ze een uitgesproken geografische eenheid, een duidelijk af te lijnen vallei, deels gevat door de Intergemeentelijke Onroerenderfgoeddienst RADAR. Tegenwoordig is de Mandel vooral gekend door het kanaal Roeselare-Leie dat in haar dal ingebed is. Archeologisch gezien was het Gallo-Romeins en Merovingisch grafveld van Emelgem – eind 18de eeuw ‘opgegraven’ door de Izegemse baron Charles Gillès de Pélichy – een hoogvlieger, evenals de ‘paaldorpen’ die omstreeks 1900 in Dentergem en Roeselare boven water kwamen.

Het echte werk begint echter pas vanaf het einde van de jaren 1970 met de oprichting van de Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West Vlaanderen (V.O.B.o.W. vzw) en de Werkgroep Archeologie Roeselare (WAR). Het eerste grote wapenfeit is de opgraving van de voormalige stadshalle en belfort op de Grote Markt te Roeselare, gevolgd door prospecties en opgravingen aan Roeselare-Haven – waar de ondergrondse restanten van een Gallo-Romeinse artisanale site plaats moest ruimen voor een bedrijventerrein (zie o.a. West-Vlaamse Archaeologica 26) – en de opvolging van diverse bouwprojecten in het centrum van Roeselare. Aanvankelijk nog met trekkers als Michiel De Bruyne, Johan Termote en Dirk Calmeyn wordt Jozef Goderis – toenmalig leerkracht aan het BLO Onze Kinderen te Rumbeke en archeoloog op basis van ervaring en zijn studie rond de Roeselaarse pijpenmakers – al gauw de bezieler en drijvende kracht van beide verenigingen en talloze archeologische projecten in Roeselare. Memorabel zijn de opgravingscampagnes in de Mandelstraat, op de Zilverberg en aan Sabbe’s Hof waar menig jeugdige enthousiasteling via Grabbelpas zijn of haar vakanties gesleten heeft en de smaak voor archeologie te pakken kreeg. Later volgden ook nog onderzoeken op ondermeer het kasteeldomein Sterrebos in Rumbeke en een paleolithische site in de kleigroeve van Dumoulin-Bricks te Oekene.

Aanvankelijk werd een leemte in de wetgeving ingevuld. Hadden Jozef en co zich destijds immers niet geëngageerd, waren er ongetwijfeld veel waardevolle sites ongemerkt – *only known unto God* – verloren gegaan. Afgaande op de toenmalige middelen en het feit dat dit grotendeels vrijwilligerswerk was – dat zich na de schooluren en in weekenden en vakanties afspeelde – heeft men werkelijk alles gedaan wat destijds mogelijk was om te registreren wat dreigde teloor te gaan. Daarbij werd niet alleen een berg vondstmateriaal – een zolder en kelder vol – gerecupereerd, Jozef en zijn compagnons legden ook de basis voor een wetenschappelijke bulk aan informatie dat het uitgangspunt vormt van de meeste projecten die tegenwoordig geïnitieerd worden. Een solide fundament waarop voortgebouwd kan worden en alleen al daarom van onschatbare waarde is.

Sinds 1993 is dit land een wetgeving rond archeologie rijker, maar de implementering van de Malta-principes kwam pas in de periode 2005-2010 echt op gang. Bouwprojecten moesten verplicht een archeologisch traject doorlopen en de voorwaarden om deze uit te voeren werden vastgelegd. De archeologie commercialiseerde en het verenigingsleven taande. Dit was meteen ook het begin van het einde van het actieve veldleven van de erg succesvolle verenigingen die V.O.B.o.W. vzw en WAR waren. Een jonge generatie van archeologen – deels nog enthousiast gemaakt voor het vak op Jozefs projecten – bevolken nu de bureaus die als padenstoelen uit de grond schieten. Een slechte zaak? Ik denk het niet. Nooit werd er zoveel geprospecteerd en opgegraven als de laatste jaren, nooit werden zo’n grote oppervlakten

systematisch gescreend en vlakdekkend opengelegd. Dit creëert een berg aan data waar men terecht jaloers op mag zijn.

Het probleem zit hem echter in de doorstroming, want rapporten van commercieel onderzoek kennen slechts een beperkte oplage. Veel onderzoeksresultaten verdwijnen in de kast en komen slechts zelden weer bovendrijven. Gelukkig zijn er verschillende initiatieven die deze blootgelegde verhalen op een publieksgerichte dan wel wetenschappelijk geschoede leest aan de man brengen. De West-Vlaamse Archaeologica hoort bij deze laatste en stoelt op een jarenlange traditie om archeologisch onderzoek in West-Vlaanderen een publicatieplatform te bieden. De shift is nu ingezet om de oogst van Malta regionaal per onderzoeksgebied te gaan ontsluiten. Voor deze uitgave werd het werkingsgebied van RADAR – de Intergemeentelijke Onroerende goeddienst (IOED) voor Hooglede, Ingelmunster, Izegem, Lichtervelde, Moorslede, Roeselare en Staden – als startpunt gekozen voor een reeks artikels die het commercieel archeologisch onderzoek tussen 2010 en 2016 belichten. Iets ruimer wordt gekeken naar de Mandelvallei die als levensader doorheen het centraal West-Vlaamse landschap stroomt.

Bert Mestdagh zet de toon met een eerder kleinschalige opgraving van een Gallo-Romeins erf in Oostnieuwkerke bij Staden, niet zo gek ver van het bronnengebied van de Mandel. Dit was de eerste opgraving die ze daar ooit gezien hebben, wat heel wat nieuwsgierigheid opwekte. Na dit pionierswerk volgen twee omvangrijke proefsleuvenonderzoeken in Meulebeke en Roeselare. Jasper Deconynck toont mooi aan hoe deze prospectiemethode het mogelijk maakt om uitgebreide cultuurlandschappen van metaaltijden tot middeleeuwen in kaart te brengen. Dit laat toe heel gericht te gaan opgraven, wat geïllustreerd wordt door de omvangrijke opgraving aan de Krommebeek te Beveren-Roeselare. Mirjam Mostert en haar team wisten er de bewoningsdynamiek van prehistorie tot de dag van gisteren te documenteren en te reconstrueren hoe dit zich landschappelijk vertaald heeft. Tina Bruyninckx bewijst overtuigend dat je geen grote oppervlakte hoeft af te graven om boeiende verhalen te kunnen vertellen. Haar onderzoek in Ingelmunster – letterlijk op een steenworp van de Mandel – bracht zeldzame en voor onze regio ongekende zaken voort.

Een ander opmerkelijk project wordt voorgesteld door Simon Verdegem. Op een terrein op de grens van Hooglede met Roeselare kwamen tientallen houtskoolrijke kuilen aan het licht. Het onderzoek naar houtskoolmeilers – geen onbekende in de Mandelvallei – is daarmee echt in gang gezet. Indrukwekkende resultaten kunnen de straffe gasten voorleggen, die de Fluxysgasleiding archeologisch begeleid hebben. In deze bundel wordt slechts een tipje van de sluier opgelicht, maar in de nabije toekomst hoor en lees je hier ongetwijfeld meer over. Van de Vlaamse velden gaan we naar de Roeselaarse haven, want de *terra sigillata* die daar destijds gevonden zijn, werden recentelijk door Jozef Goderis en Hugo Thoen opnieuw onder de loep genomen. David Demoen sluit af met een beknopt overzicht van een reeks projecten die BAAC heeft uitgevoerd in de regio. Hierna we zelf nog een bibliografisch overzicht toegevoegd van het archeologisch veldwerk dat in de periode 2010-2016 de revue gepasseerd is in het RADAR-gebied.

Een woord van dank aan de V.O.B.o.W. vzw om deze publicatie mogelijk te maken, Hendrik Hameeuw voor het vele werk achter de schermen en Jozef Goderis voor zijn jarenlange doorzettingsvermogen. Ik hoop dat deze publicatie een inspiratiebron mag vormen voor vorsers, een naslagwerk voor huidig en toekomstig onderzoek, een ontdekkingsreis voor wie geboeid is door het verleden en een openbaring voor de nieuwsgierige blikken aan de rand van de sleuf. Bovenal veel leesplezier!

Willem Hantson
redactie WA 27